

วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาโท

ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองนั้นเป็นวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์แบบหนึ่ง ที่ช่วยให้เราเข้าใจว่า เพราะเหตุใดการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย จึงต้องล้มลุกคลุกคลาน มีการปฏิวัติ รัฐประหารอยู่เสมอมานับเป็นเวลากว่า 40 ปี การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาโท มีลักษณะอย่างไร สอดคล้องกับกระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือไม่อย่างไร และวัฒนธรรมทางการเมืองดังกล่าวนี้ มีลักษณะเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย อย่างไร แค่นั้น

ในบทนี้ผู้วิจัยได้หาคำตอบต่อปัญหาข้างต้นนี้ โดยการพิสูจน์สมมุติฐานต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ กล่าวคือ มุ่งที่จะหาระดับการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในความหมายที่หมายถึง ทักษะคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย¹ และระดับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาโท รวมทั้งจะแสดงให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และความสำนึกในหน้าที่พลเมือง กับ เพศ อายุ สาขาวิชา (คณะที่ศึกษา) อาชีพ และประสบการณ์ในการทำงาน (ระยะเวลาในการทำงาน)

ทักษะคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

เป็นที่ยอมรับกันว่า เสถียรภาพของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในแต่ละสังคมขึ้นอยู่กับการพัฒนาทางจิตใจของประชาชนในสังคมนั้น ๆ ว่า จะต้องมีความรู้ ทักษะคติทางการเมืองที่

¹ ความหมายของคำว่า "วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย," ในการศึกษาวิจัยนี้ หมายถึง ทักษะคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และทั้งสองคำนี้ ผู้วิจัยถือว่ามีความหมายในนัยเดียวกัน.

สอดคล้องกับระบอบการปกครองดังกล่าว ในสังคมไทย จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา ได้พบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย¹ จากเหตุผลนี้ ผู้วิจัยจึงคิดว่า คำกล่าวข้างต้น จะเป็นจริงหรือไม่ ในกรณีนักศึกษาระดับปริญญาโท จึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 โดยทั่วไปนักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยค่อนข้างน้อย และจะถูกครอบงำโดยทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการ²

เพื่อที่จะพิสูจน์สมมติฐานนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดคชนี้ที่จะใช้วัดทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในความหมายดังต่อไปนี้ คือ ความเชื่อในหลักแห่งความเสมอภาค การยึดมั่นในหลักการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ แต่ให้ความคุ้มครองเสียงส่วนน้อย รวมทั้งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น คชนี้ดังกล่าวนี้ จะประกอบด้วยคำถาม 11 ข้อ แต่ละข้อ

¹โปรดดูรายละเอียด ในบทที่ 3 จากผลการศึกษาวิจัยของ สุจิต บุญบงการ และ ทินพันธุ์ นาคะตะ จาก สุจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองของไทย," ใน วรรณไวทยากร : วิทยาศาสตร์ (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2514) และ Thinapan Nakata, The Problems of Democracy in Thailand : A Study of Political Culture and Socialization of College Students (Bangkok : Praepittaya, 1975).

² เฉพาะสมมติฐานที่ 1 นี้เท่านั้น ผู้วิจัยจะแยกทำการพิสูจน์โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก จะพิจารณาถึงระดับของการมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และจะพิสูจน์ว่าโดยทั่วไป วัฒนธรรมทางการเมืองของนักศึกษาจะถูกครอบงำโดยทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการนั้นจริงหรือไม่ ในส่วนที่สอง จากนั้นจึงจะได้สรุปรวมในภายหลัง

จะมีคำตอบให้นักศึกษาเลือกตอบ 3 ลักษณะ คือ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่มีความเห็น
 แต่ละคำตอบจะให้นำหนักคะแนนดังนี้ คือ หากเป็นคำตอบประเภทบวก ก็จะให้คะแนน 3, 2
 และ 1 สำหรับคำตอบที่เห็นด้วย ไม่มีความเห็น และไม่เห็นด้วย ตามลำดับ หากเป็น
 คำตอบประเภทลบ ก็ให้นำหนักคะแนนเท่ากับ 3, 2 และ 1 สำหรับคำตอบที่ไม่เห็นด้วย
 ไม่มีความเห็น และ เห็นด้วย ตามลำดับ ดังนั้น คะแนนในแต่ละข้อเท่ากับ 1 ถึง 3 คะแนน
 ทั้งนี้ผู้วิจัยจะถือเกณฑ์ตัดสิน ระดับของการมีทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตยเป็น 3 ชั้น
 คือ ชั้นต่ำ เท่ากับ 11 - 18 ชั้นกลาง เท่ากับ 19 - 25 ชั้นสูง เท่ากับ 26 - 33
 การที่แบ่งระดับทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย เป็น 3 ชั้นนั้น เพื่อให้สอดคล้อง
 กับจำนวนคำตอบที่กำหนดไว้ในแบบสอบถาม ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 3 คำตอบ ในที่นี้คะแนน
 คำสุดถึงสูงสุด เท่ากับ 11 ถึง 33 คะแนน จึงมีคะแนนเท่ากับ 33 ลบด้วย 11 เท่ากับ 22
 จึงแบ่งออกเป็น 3 ชั้นตอนโดยนำไปหารด้วย 3 ได้ผลลัพธ์ประมาณ 7 ดังนั้น อันตรภาคชั้น
 ในแต่ละชั้นจึงเท่ากับ 7 และจะใช้เกณฑ์และวิธีการเช่นเดียวกันนี้ ในการศึกษาดังสมมุติฐาน
 อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตยต่อไปด้วย

สำหรับรายละเอียดของนักศึกษาระดับปริญญาโท ที่มีทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย
 จะแสดงไว้ในตารางที่ 6

ตารางที่ 8

ระดับของการมีทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย

ร้อยละของนักศึกษาที่มีวัฒนธรรมทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย ^ก					รวม	
ค่า	11 - 18	กลาง	19 - 25	สูง		26 - 33
-			19.55		80.45	100 %
-			52		214	จำนวน 266

หมายเหตุ : ^ก ผลของการศึกษาวิจัยนี้ จำนวนร้อยละจะดำเนินการให้ใกล้เคียงมากที่สุด จำนวน หมายถึง จำนวนนักศึกษาทั้งหมดที่ตอบแบบสอบถาม และเพื่อสะดวก ในการวิเคราะห์ข้อมูล จะแบ่งระดับของการมีทัศนคติทางการ เมืองแบบ ประชาธิปไตย เป็น 3 ขั้นตอนคือ ขั้นต่ำ กลาง และ ขั้นสูง

ข้อมูลจากตารางที่ 8 ชี้ให้เห็นว่า ระดับของการมีทัศนคติทางการ เมืองแบบ ประชาธิปไตย ของนักศึกษาระดับปริญญาโท ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง กล่าวคือ ไม่มีในขั้นต่ำ แต่ร้อยละ 19.55 อยู่ในระดับกลาง และ ร้อยละ 80.45 อยู่ในระดับสูง อาจกล่าวได้ว่า นักศึกษาในระดับปริญญาโทส่วนใหญ่ มีทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย ในระดับสูง ดังนั้น ส่วนแรกของสมมติฐานที่ 1 ที่ตั้งไว้จึงไม่เป็นจริง ทั้งนี้ อาจพิจารณาเพิ่มเติมได้ใน ตารางที่ 9 ซึ่งแสดงถึงทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาในแต่ละคำถาม ต่อไป จากนั้น จึงจะได้พิจารณาถึง ระดับของทัศนคติทางการ เมืองแบบเผด็จการของ นักศึกษาต่อไป ในตารางที่ 10 และ 11 แล้วจึงจะสรุปว่า ทั้งหมดเป็นจริงตามสมมติฐานที่ 1 หรือไม่ อย่างไร

ทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาโท อาจเป็นผล มาจากการศึกษา ซึ่งทำให้ทัศนคติทางการ เมือง หรือ วัฒนธรรมทางการ เมือง ของนักศึกษา มีลักษณะแตกต่างไปจากประชาชนส่วนใหญ่ จึงพอสรุปได้ว่า การศึกษาจึง เป็นปัจจัยสำคัญที่ เสริมสร้างให้นักศึกษามีทัศนคติทางการ เมือง และแนวความคิดที่เป็นสมัยใหม่

ตารางที่ 9

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย : แยกเป็นคำถามในแต่ละข้อ
(จำนวน 266)

คำถาม	ร้อยละของคะแนนของนักศึกษา ^ก		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น
ก. คำถามประเภทบวก			
1. นโยบายของรัฐบาลควรกำหนดโดยคะแนนเสียงข้างมาก	(223) 83.83	(32) 12.03	(11) 4.14
2. ข้าราชการและประชาชนมีฐานะเท่าเทียมกันทางการเมือง	(215) 80.83	(51) 19.17	-
3. ไม่ว่าความคิดเห็นทางการเมืองหรือความเชื่อของแต่ละบุคคลจะเป็นอย่างไร เขาก็ควรมีโอกาสที่จะพูดและแสดงความคิดเห็นของเขาออกมา	(244) 91.73	(12) 4.51	(10) 3.76
4. ราษฎรทุกคน ควรมีโอกาสเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐบาล	(191) 71.80	(61) 22.93	(14) 5.27
5. มนุษย์เกิดมามีความเท่าเทียมกัน เขาจึงมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน	(189) 71.05	(51) 19.17	(26) 9.78
6. เราไม่อาจจะแน่ใจได้ว่าความคิดเห็นใดถูกหรือผิดถ้าปราศจากสิทธิเสรีภาพ ที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี	(224) 84.21	(18) 6.77	(24) 9.02

ตารางที่ 9 (ต่อ)

คำถาม	ร้อยละของคะแนนของนักศึกษา ^ก		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น
ข. คำถามประเภทลบ			
1. บุคลากรต่างก่อนหน้านั้นเอง เป็นผู้กำหนดฐานะและวิถีชีวิตของบุคคลในชาตินี้	(20) 7.52	(212) 79.70	(34) 12.78
2. ผู้มีอำนาจ มีบุญวาสนา ย่อมจะมีความสามารถมากกว่าสามัญชน	(40) 15.04	(214) 80.45	(12) 4.51
3. เสียงคนส่วนมากย่อมมีสิทธิห้ามการวิพากษ์วิจารณ์เสียงของคนส่วนน้อยได้	(37) 13.91	(214) 80.45	(15) 5.64
4. การวิพากษ์วิจารณ์ผู้เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือนามบุคคลผู้หนึ่ง เพราะอาจทำให้เขาไม่พอใจ เป็นการสร้างศัตรูและนำผลร้ายมาสู่ตนเองได้	(57) 21.45	(164) 61.56	(45) 16.92
5. การใช้มาตรการลงโทษหนังสือพิมพ์บางประการนั้น มิได้หมายความว่าจะทำให้หนังสือพิมพ์ขาดเสรีภาพแต่อย่างใด	(117) 43.98	(107) 40.22	(42) 15.80

หมายเหตุ : ^ก ตัวเลขในวงเล็บบนร้อยละนั้นเป็นจำนวนนักศึกษาจริง การให้นำหน้าคะแนนแต่ละคำตอบไปรศพิจารณาหัวข้อ การวิเคราะห์ข้อมูลสนาม หรือ จากคำอธิบายตอนต้นบทวิเคราะห์นี้ จะเห็นได้ว่า เมื่อลักษณะคำถามเป็นไปในทางบวกและลบ จำนวนร้อยละ และ จำนวนนักศึกษาจริง จะแตกต่างกันจนเห็นได้ชัด ในคำตอบ เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย ตามลำดับ

ข้อมูลจากตัวเลขในคำถามแต่ละข้อข้างต้นแสดงว่า "วงใหญ่ของนักศึกษาระดับปริญญาโทมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับค่อนข้างสูง อย่างไรก็ดี ในคำถามสุดท้ายนั้น ชี้ให้เห็นว่า มีนักศึกษาจำนวนไม่น้อยเห็นด้วยที่รัฐจะมีอำนาจบางประการในการจำกัดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล กล่าวคือ ร้อยละ 43.98 ร้อยละ 40.22 และ ร้อยละ 15.80 ตอบว่า เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่มีความเห็น ตามลำดับ ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า อาจสืบเนื่องมาจากสถานการณ์ทางการเมืองของไทยที่เป็นอยู่ในภาวะปัจจุบัน โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษาวิจัย อันเป็นผลมาจาก รัฐประหารของทหาร เมื่อ 6 ตุลาคม 2519 ผลกระทบดังกล่าว ทำให้สภาพสังคมโดยทั่วไปเข้ามามีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษายุบบางไม่มากนัก

ทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการ

อาจกล่าวได้ว่า ทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการ หรือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการ จะมีลักษณะในทางตรงกันข้ามกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั่นเอง ความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตยในสังคมหนึ่ง ๆ นั้น ยากที่จะเกิดขึ้นได้ หากประชาชนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น มีทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการ ซึ่งทำให้ประชาชนในสังคมนั้นสนับสนุนระบบการปกครองแบบเผด็จการ

ในประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไปโดยเฉพาะประเทศไทยนั้น ความเชื่อและทัศนคติของคนไทยส่วนใหญ่ต้องถูกกำหนดโดยลักษณะและสภาพของสังคมไทยโดยทั่วไป (ได้กล่าวในรายละเอียดมาแล้ว ในบทที่ 3) คนไทยส่วนใหญ่จึงมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมคือ มีความนิยมในการใช้อำนาจเด็ดขาด การยึดมั่นในระบบเจ้าขุนมูลนาย และระบบอาวุโส ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะแบ่งไปตามลำดับชั้น ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ยังคงมีอิทธิพลฝังรากลึกในสังคมไทย มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของคนไทย ทั้งนี้ siffin ได้กล่าวไว้

เช่นกันว่า หลักแห่งความเสมอภาค รวมทั้งหลักแห่งสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ไม่ได้มีการยอมรับอย่างเป็นทางการแต่ประการใดในสังคมไทย¹

โดยทั่วไปคนไทยส่วนใหญ่จึงมีจิตใจแบบเผด็จการ คือ ยอมรับในอำนาจ และนิยมการใช้อำนาจเด็ดขาด และให้การเคารพเชิดชูผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองโดยคุณูปปราศจากการโต้แย้ง แม้ว่าจะรู้สึกว่าการใช้อำนาจเหล่านั้นจะขัดกับความคิดเห็นของคนที่ตาม ข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ ทำให้คนไทยไม่ค่อยสนใจมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง โดยถือว่า การเมืองเป็นเรื่องของผู้นำเท่านั้น สภาพการณ์ดังกล่าวนี้ดูเหมือนจะมีได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเท่าใดนักแม้ในปัจจุบัน ดังนั้น จึงน่าที่จะพิจารณาว่าทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาในระดับปริญญาโทนั้น จะมีลักษณะเป็นแบบเผด็จการ เช่นเดียวกับชนส่วนใหญ่หรือไม่ จึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ถูกครอบงำโดยทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการ

เพื่อที่จะพิสูจน์สมมติฐานนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดดัชนีของทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการ ในความหมายดังต่อไปนี้ คือ การยึดถือตัวบุคคลมากกว่าหลักการและเหตุผล การยอมรับในระบบอาวุโส การมอบความรับผิดชอบทุกอย่างไว้กับผู้นำ การนิยมการใช้อำนาจเด็ดขาด การอ่อนน้อมยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ การไม่ยอมรับความเสมอภาคของบุคคล การไม่ยอมรับความแตกต่างของบุคคล ในการใช้สิทธิเสรีภาพของเขา และ การยึดมั่นในค่านิยมแบบเดิม เป็นต้น ทั้งนี้ ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 6 ข้อ แต่ละข้อจะมีคำตอบให้นักศึกษาเลือก 3 ลักษณะ คือ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่มีความเห็น และคือนักขงคะแนนในแต่ละคำถาม เท่ากับ 1, 2 และ 3 สำหรับคำตอบที่ไม่เห็นด้วย ไม่มีความเห็น และเห็นด้วยตามลำดับ ดังนั้น คะแนนในแต่ละข้อเท่ากับ 1 ถึง 3 คะแนน มีคำถามทั้งหมด 6 ข้อ คะแนนรวมทั้งหมดตั้งแต่ต่ำสุด ถึง สูงสุด จึงเท่ากับ 6 ถึง 18 คะแนน ทั้งนี้

¹ William J. Siffin, The Thai Bureaucracy : Institutional Change and Development (Honolulu : East West Center Press, 1966), pp. 162-63.

ผู้วิจัยจะถือเกณฑ์ทัศนระดับทัศนคติทางการ เมืองแบบเผด็จการออกเป็น 3 ชั้น คือ ชั้นต่ำ
เท่ากับ 6 - 9 ชั้นกลางเท่ากับ 10 - 14 และชั้นสูงเท่ากับ 15 - 18 ตามลำดับ
[เหตุผลที่แบ่งออกเป็น 3 ชั้นต่อนั้น มีลักษณะเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้วในการวัดระดับ
ทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคำนวณเช่นเดียวกัน
อีกด้วย]

สำหรับร้อยละของนักศึกษาระดับปริญญาโทที่มีทัศนคติทางการ เมืองแบบเผด็จการ
จะแสดงไว้ในตารางที่ 10

ตารางที่ 10

ระดับของการมีทัศนคติทางการ เมืองแบบเผด็จการ

ร้อยละของนักศึกษาที่มีทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย					
ต่ำ	6 - 9	กลาง	10 - 14	สูง	15 - 18
	48.12		58.38	1.50	100 %
	128		134	5	จำนวน = 266

ข้อมูลจากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่า ระดับของการมีทัศนคติทางการ เมือง
แบบเผด็จการของนักศึกษาระดับปริญญาโทส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับกลาง และระดับต่ำ มี
เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่อยู่ในระดับสูง กล่าวคือ ร้อยละ 48.12 ร้อยละ 58.38 และ
ร้อยละ 1.50 จะอยู่ในระดับต่ำ กลาง และสูง ตามลำดับ จึงอาจสรุปได้ว่า ผล
การวิจัยในครั้งนี้ มิได้เป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้นัก ทั้งนี้ อาจพิจารณาเพิ่มเติมใน
ตารางที่ 11 ซึ่งแสดงถึงทัศนคติทางการ เมืองแบบเผด็จการของนักศึกษาในแต่ละคำถาม

โดยสรุป อาจกล่าวได้ว่า นักศึกษาในระดับปริญญาโทส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง และขณะเดียวกันก็จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการอยู่ด้วยในระดับกลางและค่อนข้างต่ำ คือ จะมีลักษณะทัศนคติทางการเมืองแบบผสม ทั้งในแบบประชาธิปไตยและแบบเผด็จการ การที่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูง และมีระดับของการมีทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการค่อนข้างต่ำนั้น ทำให้ไม่อาจจะกล่าวได้ว่า ทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาถูกครอบงำโดยทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการ ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่าสมมติฐานประการที่ 1 ที่กำหนดไว้ไม่เป็นจริง

ผลการวิจัยที่ได้พบนี้ตรงกับผลการศึกษาวิจัยของ สัจจิต บุญบงการ¹ และ ทินพันธุ์ นาคะตะ² กล่าวคือ สัจจิต บุญบงการ ได้พบว่า นิสิตนักศึกษาของไทยมีความสนใจทางการเมืองมากพอสมควร แต่อิทธิพลของการเรียนรู้จากสถาบันครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้นักศึกษามีทัศนคติ ค่านิยม และบุคลิกภาพค่อนข้างไปในทางเผด็จการ ยิ่งกว่านั้น มหาวิทยาลัยในประเทศไทย ไม่มีปรัชญาการศึกษาที่มากไปกว่าการเป็นแหล่งผลิตนักวิชาชีพชั้นสูง และเนื่องจากมหาวิทยาลัยของไทยถูกครอบงำโดยระบบราชการจึงมีเสรีภาพทางวิชาการมีน้อย สิ่งเหล่านี้ทำให้นิสิตนักศึกษาไทย มีการขัดกันใบบุคลิกภาพระหว่างลักษณะประชาธิปไตย และแบบเผด็จการ ส่วน ทินพันธุ์ นาคะตะ ได้ให้เหตุผลว่า การที่นิสิตนักศึกษามีทัศนคติทางการเมืองแบบผสมกันนี้ เป็นเพราะอิทธิพลของการศึกษาที่มีส่วนเสริมสร้างแนวความคิด และค่านิยมแบบตะวันตก ลักษณะการผสมและ

¹ สัจจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาการเมืองไทย,"
วรรณไวทยาการ : รัฐศาสตร์, : 11, 19-21.

² Thinapan Nakata, The Problems of Democracy in Thailand..., :
121-139.

การขัดกันระหว่างลักษณะวัฒนธรรมทั้งสองนี้ เป็นลักษณะธรรมดาในสังคมที่กำลังพัฒนาและ
อยู่ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง อาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยเป็นสังคมหนึ่งที่มีลักษณะผสม
ของค่านิยมต่าง ๆ หลายแบบ ทั้ง วัฒนธรรมแบบดั้งเดิม และ แบบตะวันตก

ผลของการศึกษาวิจัยของนักวิชาการทั้งสองท่าน และผลการวิจัยของผู้วิจัยครั้งนี้
มีลักษณะสอดคล้องต่อกัน คือ นักศึกษาของไทย มีวัฒนธรรมทางการ เมืองแบบผสม ทั้งแบบ
เผด็จการและประชาธิปไตย ลักษณะดังกล่าวนี้จะนำมาซึ่งบุคลิกภาพสองอย่างที่ขัดแย้งกัน
["บุคลิกภาพ" ในที่นี้หมายถึง ลักษณะโดยทั่วไปของบุคคล ซึ่งเป็นส่วนย่อยส่วนหนึ่งของ
วัฒนธรรมทางการ เมือง]

ลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผลมาจากอิทธิพลของการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย
ซึ่งจะมีบทบาทในการนำมาซึ่งแนวความคิดที่เป็นสมัยใหม่ หรือเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมแบบ
ดั้งเดิมให้คล้อยตามแบบตะวันตก แต่ทั้งนี้สภาพสังคมไทยที่เป็นจริงก็ยังมีอิทธิพลต่อทัศนคติ
ทางการ เมืองของนักศึกษาด้วยเช่นกัน

ตารางที่ 11

ทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการ : แยกเป็นคำถามในแต่ละข้อ
(จำนวน 266)

คำถาม	ร้อยละของคะแนนของนักศึกษา		
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น
1. การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้มีอำนาจวาสนา เป็นเจ้าของคนหลายคน แสดงให้เห็นว่าเขาเป็นผู้ มีบุญวาสนาเพราะสร้างบุญมามากในอดีต	(7) 2.63	(231) 86.84	(28) 10.53
2. บุคคลใดที่มีความคิดเห็นแตกต่างไปจากเสียง ข้างมากในสังคม ควรถูกขจัดออกไปเสีย	(7) 2.63	(241) 90.60	(18) 6.77
3. คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมในการปกครอง ตนเอง	(90) 33.83	(146) 54.89	(30) 11.28
4. การส่งเสริมให้มีการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่แท้จริงนับว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญน้อยกว่า ปัญหาอื่น ๆ ที่จะต้องรีบปรับปรุงแก้ไขเสียก่อน	(118) 44.36	(102) 38.34	(43) 17.3
5. ในบรรดานายกรัฐมนตรีที่แล้ว ๆ มา ท่านชอบ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มากที่สุด เพราะเป็น คนเข้มแข็ง เด็ดขาด	(99) 37.21	(122) 45.86	(45) 16.93
6. "เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด หรือ อย่าขัดใจท่าน ให้พาลหมอง" ยังคงเป็นคำกล่าวที่ยังมีประโยชน์ อยู่ สามารถนำไปใช้เป็นหลักของการดำเนินชีวิต และปฏิบัติราชการได้	(82) 30.82	(141) 53.00	(43) 16.18

ข้อมูลจากตารางที่ 11 มีข้อน่าสังเกต คือ ในคำถามที่เกี่ยวกับปัญหาการส่งเสริมให้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยที่แท้จริงนั้น นักศึกษาร้อยละ 44.36 มีความเห็นว่า มีความสำคัญน้อยกว่าปัญหาอื่น ๆ ในสังคมที่เป็นปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งให้เห็นว่าในสายตาของนักศึกษาส่วนใหญ่ นั้น ยังไม่แน่ใจว่ากระบวนการ เมืองแบบประชาธิปไตย จะสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าต่าง ๆ นั้น ให้สำเร็จลุล่วงไปโดยรวดเร็วได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า ควรจะได้มีการแก้ไขปัญหที่เร่งด่วนเสียก่อน จึงจะส่งเสริมให้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทย และ ในคำถามที่เกี่ยวกับความนิยมชมชอบในความเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง เด็ดขาดอย่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้น จะเห็นว่า มีนักศึกษาน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของนักศึกษาทั้งหมด คือ ร้อยละ 45.86 (จำนวน 102 คน จาก 266 คน) ที่ตอบว่าไม่นิยมชมชอบผู้นำที่มีลักษณะเข้มแข็ง เด็ดขาด

ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง

ความสำเร็จของการปกครองแบบประชาธิปไตยในแต่ละสังคมนั้น ขึ้นอยู่กับว่า ประชาชนในแต่ละสังคมนั้น มีความสนใจทางการเมือง และมีระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง ทั้งนี้ การที่จะมีระดับการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองในระดับสูงได้นั้น ขึ้นอยู่กับว่า ประชาชนในสังคมนั้นจะต้องมีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง หรือมีความเชื่อว่า ตนมีความสามารถที่จะใช้อิทธิพลในการควบคุมรัฐบาลได้ ฉะนั้น ผู้ที่มีจิตใจแบบประชาธิปไตยจึงต้อง เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองและเชื่อว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของตนนั้นจะเกิดผลที่ตามมา ในการศึกษาวิจัยนี้ ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง หมายถึงการมีความรู้ ในฐานะหน้าที่ของความเป็นพลเมือง การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการมีความเชื่อที่ว่า การเลือกตั้ง เป็นกระบวนการเมืองในระบบประชาธิปไตยที่มีความหมายที่สุด โดยเฉพาะในกรณีที่มีรัฐบาลนั้น ๆ มีนโยบายและการตัดสินใจที่ไม่ถูกต้องกับแนวความคิดของตนจะทำให้สามารถเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้

เนื่องจากการเมืองไทยในสายตาของประชาชนทั่วไปนั้น เป็นเรื่องของชนชั้นปกครอง ความคิดที่ว่า การปกครองของประเทศจะต้อง เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนนั้น ดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่แปลกใหม่ในสายตาของคนไทย การปฏิวัติ รัฐประหาร โดยทหาร เกิดขึ้นได้โดยที่ประชาชนจะมีความรู้สึกเป็นเรื่องธรรมดา ผลของการปฏิวัติ รัฐประหารซึ่งมีจำนวนบ่อยครั้งนั้น จะเป็นอุปสรรคกีดขวางมิให้ประชาชนมีประสบการณ์ที่ต่อเนื่องในกระบวนการประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากประชาชนอาจจะรู้สึกว่า การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพื่อเลือกรัฐบาลขึ้นปกครองบริหารประเทศนั้น มีแต่ความไม่แน่นอน อาจถูกยึดอำนาจโดยฝ่ายทหารเมื่อใดก็ได้ ทำให้ประชาชนเบื่อหน่าย และไม่สนใจเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ประกอบกับ กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองที่สืบทอดเนื่องจากประวัติศาสตร์ ทำให้คนไทยส่วนใหญ่มีระดับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองค่อนข้างต่ำ ลักษณะเช่นนี้อาจจะเป็นจริง หรือไม่จริง ในหมู่นักศึกษาชั้นปริญญาโทก็ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

สมมติฐานที่ 2 นักศึกษาส่วนใหญ่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองค่อนข้างต่ำ

เพื่อพิสูจน์สมมติฐานนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคัตชันที่จะใช้วัดโดยประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 8 ข้อ แบ่งคำถามออกเป็น 2 ประเภทคือ

ก. เป็นคำถามที่สอบถามความคิดเห็นโดยทั่วไป มี 6 ข้อ แต่ละข้อมีคำตอบให้เลือก 3 ลักษณะ คือ เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และ ไม่มีความเห็น ทั้งนี้ได้ใช้เกณฑ์การให้น้ำหนักคะแนนเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้วทุกประการ

ข. เป็นคำถามเกี่ยวกับความมั่นใจ หรือ ภาวะจิตใจที่แน่วแน่ของนักศึกษาที่จะตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยฉับพลัน เมื่อเกิดวิกฤติทางการเมือง หรือ มีปัญหาทางการเมืองขึ้น มี 2 ข้อ และมีคำตอบให้เลือก 4 ลักษณะคือ คิดว่าทำแน่ ๆ ไม่แน่ใจ (ในที่นี้หมายถึง ยังไม่มั่นใจในตัวเองนัก แต่คงพิจารณาถึงสภาพความเป็นจริง และปัญหาทางการเมืองเป็นกรณี ๆ ไป) คิดว่าจะไม่ทำ และ ไม่ทราบ (ซึ่งในที่นี้หมายถึง การไม่ยอมรับข้อเท็จจริง หรือไม่สนใจในปัญหาใด ๆ เลย) ทั้งนี้ จะให้น้ำหนักของคำตอบ เป็นคะแนนเท่ากับ 4, 3, 2 และ 1 สำหรับคำตอบที่ คิดว่าทำแน่ ๆ ไม่แน่ใจ คิดว่าจะไม่ทำ และ ไม่ทราบ ตามลำดับ และจะถือเกณฑ์ตัดสินระดับความสำนึกในหน้าที่พลเมือง เป็น 3 ระดับ คือ ต่ำ กลาง และ สูง คือ จะมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูง เมื่อตอบว่า คิดว่าทำแน่ ๆ มีความสำนึกหน้าที่พลเมืองในระดับกลาง เมื่อตอบว่า ไม่แน่ใจ มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองระดับต่ำ เมื่อตอบว่า คิดว่าจะไม่ทำ และ ไม่ทราบ ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์เช่นเดียวกันนี้ในการพิสูจน์สมมติฐานต่อ ๆ ไป ที่เกี่ยวกับความสำนึกในหน้าที่พลเมือง

สำหรับร้อยละของนักศึกษาชั้นปริญญาโท ที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองนั้น จะแสดงไว้ในตารางที่ 12

ตารางที่ 12

ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง

ร้อยละของนักศึกษาปริญญาโทที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง						
ค่า	8 - 12	กลาง	13 - 18	สูง	19 - 24	รวม
	-		36.47		63.53	100 %
	-		97		169	จำนวน 266

ข้อมูลจากตารางที่ 12 ชี้ให้เห็นว่า ส่วนใหญ่ของนักศึกษาระดับปริญญาโท มีระดับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองค่อนข้างสูง กล่าวคือ ร้อยละ 36.47 อยู่ในระดับกลาง และร้อยละ 63.53 อยู่ในระดับสูง ไม่มีอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำเลย สมมติฐานที่ตั้งไว้จึงไม่จริง ทั้งนี้ อาจพิจารณาเพิ่มเติมได้ในตารางที่ 13

จึงอาจสรุปได้ว่า โดยทั่วไปนักศึกษาระดับปริญญาโทส่วนใหญ่ จะมีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ในระดับค่อนข้างสูง คือ มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง เชื่อว่าการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของตนนั้นมีความหมาย และเชื่อมั่นในกระบวนการเมืองแบบประชาธิปไตย เป็นต้น

ตารางที่ 13

ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง : แยกเป็นคำถามในแต่ละข้อ

คำถาม	ร้อยละของคะแนนของนักศึกษา ^ก			รวม 100 %
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	
ก. <u>คำถามประเภทแรก : ถามความคิดเห็น</u>				
1. นิสิตนักศึกษาเป็นผู้ที่มีหน้าที่ที่จะต้องศึกษา เล่าเรียนอย่างขยันขันแข็งไม่ควรจะเข้าไป มีบทบาทหรือส่วนร่วมในทางการเมือง	(33) 12.40	(205) 77.07	(28) 10.53	
2. การออกเสียงเลือกตั้งไม่คอยมีความสำคัญ มากนักหากเราเห็นว่าผู้สมัครที่เราชอบอาจจะ แพ้	(31) 11.65	(227) 85.34	(8) 3.01	
3. แม้ว่าการเลือกตั้ง ส.ส. ในโอกาสต่อไปจะมี ขึ้นก่อนหน้าวันสอบได้เพียงวันเดียวก็ตาม หากท่านมีสิทธิจะไปเลือกตั้งได้ท่านก็จะไป ใช้สิทธินั้น	(225) 84.56	(13) 4.91	(28) 10.53	
4. ท่านมั่นใจแล้วว่าในอนาคต เมื่อเกิดปัญหา ต่าง ๆ ขึ้น ท่านจะพยายามเข้าไปมีส่วน ร่วมหรือมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบาย หรือ การตัดสินใจของรัฐบาลอย่างเต็ม ความสามารถ	(155) 58.27	(26) 9.78	(34) 31.95	
5. การออกเสียงเลือกตั้ง เป็นวิธีเดียวเท่านั้น ที่จะช่วยให้บุคคลอย่างท่านมีสิทธิมีเสียงเกี่ยว กับการดำเนินงานของรัฐบาล	(150) 56.39	(104) 39.10	(12) 4.51	

ตารางที่ 13 (ต่อ)

คำถาม	ร้อยละของคะแนนของนักศึกษา ^ก			รวม 100%
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	
6. ถ้ารู้สึกว่ บรรยากาศในมหาวิทยาลัย หรือ ฝ่ายบริหารมหาวิทยาลัยไม่รับฟังข้อเรียกร้อง (129)		(79)	(58)	
ขอเสนอแนะ ตลอดจนความตองการที่ชอบ 48.50	29.70	21.80		
ด้วยเหตุผลแล้ว เราก็คิดว่ควรมีเหตุผล เพียงพอที่จะเดินชบวนตอทานได้				
ข. <u>คำถามประเภทที่สอง</u> : ถ้ามความมั่นใจ	คิดว่ทำแน ๆ	ไม่แนใจ	คิดว่จะไม่ทำ	ไม่ทราบ
1. เมื่อกานไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจหรือการ กำหนดนโยบายของรัฐบาล หรือแมกระทั่ง	(101)	(137)	(12)	(16)
ของฝ่ายบริหารในมหาวิทยาลัย ทานคิดว่ 37.97	51.50	4.51	6.02	
ทานควรจะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อช้ให้เห็น ถึงความเห็นดังกลว่ของทานหรือไม่				
2. ถ้าทานเห็นว่ กฎหมาย และนโยบายของ รัฐบาลนั้น ๆ ไม่เป็นธรรมและเป็นอันตราย (119)	(122)	(10)	(15)	
ทานจะทำกรอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อ 48.74	45.86	3.76	5.64	
ช้ให้เห็นถึงข้อเสียด่าง ๆ ของสิ่งเหล่านั้น				

หมายเหตุ : ^ก ในคำถามประเภทที่สอง คำว่า "ไม่แนใจ" ในที่นี้หมายถึง ภาวะที่ยังไม่ มั่นใจในตัวเองนักรว่จะมีพฤติกรรมในลักษณะใด ทั้งนี้ จะต้องพิจารณาถึง ข้อเท็จจริงและสถานการณ์ประกอบแต่มีได้หมายความว่า จะไม่มีพฤติกรรม แต่อย่างใดเลย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ มีความหมายแตกต่างไปจาก คิดว่จะไม่ทำ และไม่ทราบ อย่างเห็นได้ชัด

ข้อมูลจากตารางที่ 13 ในคำถามประเภทที่ 2 มีข้อน่าสังเกต คือ ส่วนใหญ่ของ นักศึกษาชั้นปริญญาโท คือร้อยละ 51.50 และร้อยละ 45.86 ทอบว่า ไม่น่าใจ มีร้อยละ 37.97 และร้อยละ 44.74 ของนักศึกษาทั้งหมดที่ตอบว่าจะมีพฤติกรรมอย่างไรอย่างหนึ่งแน่ ๆ ผู้วิจัยเห็นว่า ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะสภาพสังคมและการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น อัน เป็นผลจากรัฐประหาร 6 ตุลาคม 2519 และเป็นช่วงสมัยรัฐบาล นายธานินทร์ กรัยวิเชียร สิทธิเสรีภาพทางการเมืองในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถูกจำกัดอย่างมาก ที่สุด จึงทำให้นักศึกษา มีความรู้สึกไม่มั่นใจในการตัดสินใจของคนที่ จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ส่วนใหญ่ของนักศึกษาชั้นปริญญาโทจะมีทัศนคติทาง การเมืองแบบผสม คือ มีทั้งแบบประชาธิปไตย และแบบเผด็จการ ทัศนคติทางการเมืองเช่นนี้ จะมีการขัดกันในตัวเอง แม้ว่าจะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง และ ทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการในระดับกลางก็ตาม สภาวะเช่นนี้เป็นลักษณะธรรมดา ทั่วไปของสังคมที่กำลังพัฒนาที่จะมีทั้งแนวความคิดแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ รวมทั้งได้พบว่า ส่วนใหญ่ของนักศึกษาระดับปริญญาโท มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองค่อนข้างสูง วัฒนธรรม ทางการเมืองแบบเผด็จการนั้น เป็นผลมาจากมรดกตกทอดที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยมีการอบรมกล่อมเกล่าในทุกๆระดับของสังคม ส่วนการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตยนั้น อาจเป็นผลมาจากการศึกษาในชั้นสูง ซึ่งทำให้นักศึกษารับรู้และเคยชิน ต่อแนวความคิดและหลักปฏิบัติของสังคมตะวันตก ลักษณะเช่นนี้ ทำให้นักศึกษามีลักษณะ วัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างไปจากชนส่วนใหญ่ และชนชั้นผู้ปกครองที่หัวเก่า จึง กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา อาจเป็นผลผลิตของ กระบวนการอบรมกล่อมเกล่าในทางสังคม โดยเฉพาะการให้การศึกษาในระดับ มหาวิทยาลัย

ในตอนต่อไปนี้จะได้พิจารณาถึง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ เพศ อายุ สาขาวิชา (คณะ) อาชีพ และประสบการณ์ในการทำงาน กับ ทักษะคติทางการเมือง แบบประชาธิปไตย และความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาโท

ทักษะคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย กับ เพศ

การศึกษาวิจัยที่ผ่านมาในอดีตพบว่า เพศ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างของทักษะคติทางการเมือง เป็นต้นว่า การวิจัยของ จำเนียร แสงสว่าง พบว่า นิสิตชายส่วนใหญ่ มีทัศนคติแบบหัวก้าวหน้า และรุนแรงมากกว่านิสิตหญิง ซึ่งมีทัศนคติทางการเมืองแบบหัวเก่า กล่าวคือ นิสิตหญิงจะมีความกลัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มากกว่านิสิตชาย¹ หรือ วงศ์ เลิศไพศาล ได้พบว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้และความรู้สึก เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเพศแล้ว จะเห็นได้ชัด กล่าวคือ นิสิตชายมีความรู้ความกระตือรือร้น และความสนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่านิสิตหญิง²

¹ จำเนียร แสงสว่าง, "ทัศนคติต่อการเมือง และปัญหาสังคม เศรษฐกิจ ศึกษาเปรียบเทียบ นิสิตชั้นปีที่ 4 คณะรัฐศาสตร์ และ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519) : 169.

² วงศ์ เลิศไพศาล, "วัฒนธรรมทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของนิสิตปีสุดท้าย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีต่อฐานะและบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร" (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), บทคัดย่อ.

การศึกษาวิจัยดังกล่าวมาแล้วนั้น เป็นการศึกษาวิจัยกลุ่มประชากรที่เป็นนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรี ทำให้ทราบว่า เพศ มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมือง ปัญหาที่น่าจะศึกษาต่อไปก็คือ ในกรณีของนักศึกษาระดับปริญญาโท เพศ จะมีความสัมพันธ์ต่อ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในลักษณะเช่นเดียวกันหรือไม่ จึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

สมมติฐานที่ 3 นักศึกษาหญิงจะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยน้อยกว่า นักศึกษาชาย

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ของนักศึกษา กับ เพศ จะแสดงให้เห็นในตารางที่ 14

ตารางที่ 14

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย กับ เพศ

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย	ร้อยละของนักศึกษาในระดับปริญญาโท	
	หญิง	ชาย
สูง 26 - 33	76.62 (59)	81.58 (154)
กลาง 19 - 25	23.38 (18)	18.52 (35)
ต่ำ 11 - 18	-	-
รวม	100 %	100 %
จำนวน	77	189

ข้อมูลจากตารางที่ 14 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาเพศชาย จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง มากกว่านักศึกษาหญิง คือ เพศชายมี ร้อยละ 81.58 กับเพศหญิงมี ร้อยละ 76.62 ของเพศหญิง เพศจึงมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมือง ซึ่งตรงกับการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา สมมติฐานที่ตั้งไว้จึงเป็นจริง

ความสำคัญในหน้าที่พลเมืองกับ เพศ

ได้ประจักษ์ข้างต้นแล้วว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เพื่อที่จะพิสูจน์ว่า เพศ จะมีอิทธิพลต่อความสำคัญในหน้าที่พลเมือง เช่นเดียวกันหรือไม่นั้น ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

สมมติฐานที่ 4 นักศึกษาหญิงจะมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่า
นักศึกษาชาย

ความสัมพันธ์ระหว่างความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษาชั้นปริญญาโท กับ
เพศ จะแสดงให้เห็นในตารางที่ 15

ตารางที่ 15

ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง กับ เพศ

ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง	ร้อยละของนักศึกษาระดับปริญญาโท	
	หญิง	ชาย
สูง 19 - 24	55.84 (43)	61.20 (127)
กลาง 13 - 18	44.16 (34)	32.80 (62)
ต่ำ 8 - 12	-	-
รวม	100 %	100 %
จำนวน	77	189

ข้อมูลจากตารางที่ 15 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาเพศชาย จะมีความสำนึกใน
หน้าที่พลเมืองในระดับสูงมากกว่านักศึกษาหญิง คือ มีนักศึกษาชายร้อยละ 61.20 และมี
นักศึกษาหญิง ร้อยละ 55.84 เพศ จึงมีอิทธิพลต่อความสำนึกในหน้าที่พลเมือง เช่นกัน
สมมติฐานที่ตั้งไว้จึงเป็นจริง

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย กับ อายุ

นอกจากเพศ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ระดับทัศนคติทางการเมือง แบบประชาธิปไตยของบุคคลแตกต่างกันไปแล้ว อายุ ก็น่าจะเป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่น่าจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองเช่นกัน เพื่อที่จะทดสอบหาความจริง ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

สมมติฐานที่ 5 ยิ่งมีอายุมากขึ้น นักศึกษาน่าจะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยน้อยลง

เพื่อทดสอบสมมติฐานดังกล่าว ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงอายุของนักศึกษาระดับปริญญาโท ออกเป็น 5 ช่วง คือ ช่วงแรก ตั้งแต่อายุต่ำกว่า 23 ปีลงไป ถึง 23 ปี¹ ช่วงที่สอง อายุ 24 ปี ช่วงที่สาม อายุ 25 ปี ช่วงที่สี่ อายุ 26 ปี และช่วงสุดท้ายคือ อายุ 27 ปีขึ้นไป ตามลำดับ

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาโท กับ อายุ จะแสดงให้เห็นในการางที่ 16

¹ เหตุผลที่ผู้วิจัย เริ่มนับอายุ 23 ปี เป็นช่วงแรกนั้น เนื่องจากพระราชบัญญัติประถมศึกษา ปีพุทธศักราช 2503 ได้กำหนดอายุเข้าเกณฑ์ของเด็กที่จะต้องเข้าโรงเรียนไว้ 7 ขวบ เพื่อนำมาคำนวณกับจำนวนปีทั้งหมดที่ต้องใช้ในการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา เท่ากับ ป. 1 - ป. 7 (ประมาณ 7 ปี) มศ. 1 - มศ. 5 (ประมาณ 5 ปี) และอุดมศึกษา (ประมาณ 4 ปี) แม้ว่าในระบบหน่วยกิตจะสำเร็จได้ภายใน 3 ปีครึ่งก็ตาม) ฉะนั้น โดยนัยนี้นักศึกษาระดับปริญญาตรีราวอายุประมาณ 23 ปี.

ตารางที่ 16

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย กับ อายุ

ทัศนคติทางการเมือง แบบประชาธิปไตย	ร้อยละของนักศึกษาในระดับปริญญาโท				
	23 ปีลงมา	24 ปี	25 ปี	26 ปี	27ปีขึ้นไป
สูง 26 - 33	93.44 (57)	84.05 (56)	72.22 (26)	68.00 (34)	74.00 (37)
กลาง 19 - 25	6.56 (4)	15.95 (11)	27.78 (10)	32.00 (16)	26.00 (13)
ต่ำ 11 - 18	-	-	-	-	-
รวม	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
จำนวน	61	69	36	50	50

ข้อมูลจากตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่า ยิ่งมีอายุมากขึ้น นักศึกษาก็จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยน้อยลง อย่างไรก็ตามก็ มีข้อที่น่าสังเกต คือ ในช่วงอายุระหว่าง 26 ปี และ 27 ปี นั้น ร้อยละของนักศึกษาจะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ช่วงอายุ 27 ปี อันเป็นช่วงอายุสุดท้ายของท. ว. ว. นี้ นั้น ประกอบด้วยประชากรที่มีอายุแตกต่างกัน ดังนั้น การจัดประชากรเหล่านี้เข้ามารวมกลุ่มเดียวกัน จึงอาจจะมีผลกระทบต่อการวิจัยบ้าง ผู้วิจัยเห็นว่า สมมติฐานที่ตั้งไว้น่าจะเป็นจริง ด้วยเหตุผลจากข้อมูลข้างต้น

ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง กับ อายุ

เพื่อที่จะพิสูจน์ว่า อายุ จะมีความสัมพันธ์ต่อระดับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองหรือไม่ อย่างไรนั้น ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 6 ยิ่งมีอายุมากขึ้น นักศึกษาน่าจะมีความสำคัญในหน้าที่พลเมือง
น้อยลง

ความสัมพันธ์ระหว่าง ความสำคัญในหน้าที่พลเมือง ของนักศึกษาในระดับปริญญาโท
กับ อายุ จะแสดงให้เห็นในตารางที่ 17

ตารางที่ 17

ความสำคัญในหน้าที่พลเมือง กับ อายุ

ความสำคัญใน หน้าที่พลเมือง	ร้อยละของนักศึกษาระดับปริญญาโท				
	23 ปีลงมา	24 ปี	25 ปี	26 ปี	27ปีขึ้นไป
สูง 19 - 24	62.30 (38)	65.22 (45)	69.45 (25)	60 (30)	62 (31)
กลาง 13 - 18	37.70 (23)	34.78 (24)	30.55 (11)	40 (20)	38 (19)
ต่ำ 8 - 12	-	-	-	-	-
รวม	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
จำนวน	61	69	36	50	50

ข้อมูลจากตารางที่ 17 แสดงให้เห็นว่า ยิ่งมีอายุมากขึ้น นักศึกษาจะยิ่งมีความ
สำคัญในหน้าที่พลเมืองในระดับที่สูงขึ้น คือ ในช่วงอายุ 23 ปี 24 ปี และ 25 ปี ตามลำดับ
อย่างไรก็ดี ร้อยละของนักศึกษามีความสำคัญในหน้าที่พลเมืองลดน้อยลง เมื่อมีอายุ 26 ปี
คือร้อยละ 60 และอายุ 27 ปีขึ้นไป คือ ร้อยละ 62 สมมติฐานที่ตั้งไว้จึงไม่เป็นจริง

ทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตยกับ สาขาวิชาที่ศึกษา

สาขาวิชาที่ศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการอบรมกลมเกลียวทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสถาบันการศึกษา ระบบการเรียนการสอน และหลักสูตร ในแต่ละสาขาวิชา ที่ได้กำหนดไว้ จะมีอิทธิพลทำให้ทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาคล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกันได้ เนื่องจากมีความชำนาญพิเศษในแต่ละด้านที่แตกต่างกัน อาทิ นักศึกษาคณะรัฐประศาสนศาสตร์ ย่อมจะมีเป้าหมายในชีวิต ที่แตกต่างไปจากนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ ได้แก่ ความสำเร็จของชีวิตในทางราชการ กับ วงการธุรกิจเอกชน การที่แต่ละคนมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน ทำให้เลือกศึกษาในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน การเรียนการสอนและเนื้อหาวิชา ตลอดจนความชำนาญพิเศษก็จะแตกต่างกันไป ซึ่งจะมีส่วนทำให้ทัศนคติในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้น การศึกษาวิจัยนี้ จึงมุ่งที่จะวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่าง สาขาวิชา กับ ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในส่วนที่เกี่ยวข้องว่า สาขาวิชาที่แตกต่างกัน จะมี ส่วนกำหนด หรือมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษา อย่างไร

จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา เป็นต้นว่า การศึกษาวิจัยของ สัจจิต บุญบงการ พบว่า สาขาวิชาเป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่ง ที่ทำให้ระดับความสนใจในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ของนักศึกษา แตกต่างกัน โดยสรุปก็คือ นิสิตนักศึกษา ศึกษาด้านรัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ มีความสนใจในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง มากกว่านิสิตที่เรียนทาง สังคมศาสตร์ สาขานอกกับสาขามนุษยศาสตร์ และนิสิตที่เรียนทางวิทยาศาสตร์ และเทคนิค¹ และจากการศึกษาวิจัย ของ หินพันธุ์ นาคะตะ ก็ได้พบว่า นักศึกษา ที่ศึกษาทางด้าน วิทยาศาสตร์ มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มากกว่า นักศึกษาทางสังคมศาสตร์

¹ สัจจิต บุญบงการ, "นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองของไทย,"
วารณวิทยากร : รัฐศาสตร์, : 19, 20-6.

และทางวิชาการทหาร ตามลำดับ¹ จากการค้นพบของนักวิชาการทั้งสองท่าน ทำให้เห็นว่า สาขาวิชา มีอิทธิพลสำคัญ ที่มีผลให้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเปลี่ยนแปลงไป

เนื่องจากเห็นว่า จุดมุ่งหมายในรายละเอียดของการผลิตบัณฑิตในคณะต่าง ๆ ในสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มีความแตกต่างกัน² ตลอดจนความแตกต่างกันในหลักสูตรของแต่ละคณะ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งกลุ่ม สาขาวิชาที่ได้ดำเนินการสอนออกเป็น 2 พวกคือ พวกแรก ได้แก่ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ และคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันในด้านหลักสูตรทางสังคมศาสตร์ พวกที่สอง ได้แก่ คณะบริหารธุรกิจ และคณะสถิติประยุกต์ ซึ่งเนื้อหาของหลักสูตรจะเป็นไปในลักษณะด้านเทคนิค และวิชาที่พอ อยากรู้ก็ดี แต่ละคณะจะมีหลักสูตรพื้นฐานร่วมกัน เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับสภาพสังคมไทย ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทย ก่อนที่นักศึกษาจะแยกย้ายกันไปศึกษาในแต่ละสาขาของตนตามความต้องการ ลักษณะเช่นนี้ ผู้วิจัยถือว่าเป็นลักษณะเด่น ประการหนึ่งของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในแง่ที่ว่า จะทำให้ได้ทราบว่า การที่

¹ Thinapan Nakata, The Problems of Democracy in Thailand..., : 194-195.

² โปรดดูรายละเอียด ในหนังสือครบรอบปี ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 9, พ.ศ. 2518 หน้า 13 ทั้งนี้ จุดมุ่งหมายของแต่ละคณะ อาจสรุปได้ คือ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มุ่งที่จะผลิตนักบริหารที่มีความรู้ ความสามารถ เพื่อสนองความจำเป็นของทางราชการ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ มุ่งที่จะสร้างผู้มีความรู้ความชำนาญ ในทางเศรษฐศาสตร์แขนงต่าง ๆ เพื่อทำงานในกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ และวงการ ธุรกิจเอกชนทั่วไป คณะบริหารธุรกิจ มุ่งให้ความสนใจทางด้านการบริหาร การจัดการ และการตัดสินใจในวงธุรกิจ ส่วนคณะสถิติประยุกต์ มุ่งให้ความรู้ เพื่อเตรียมให้เป็น นักสถิติ.

นักศึกษาทุกคนมีพื้นฐานหลักสูตรร่วมกัน และการศึกษาในแต่ละสาขาวิชาเลือก
 ภายหลังจากนั้น จะมีผลทำให้ทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาในแต่ละคณะ
 แตกต่างกัน มากน้อย แคะไหน เพียงใด จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยเชื่อว่า นักศึกษาใน
 กลุ่มแรก น่าจะมีทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย มากกว่า นักศึกษา กลุ่มหลัง
 เนื่องจาก เนื้อหาวิชาของหลักสูตรมีความเกี่ยวข้องกันทางด้านสังคมศาสตร์ มากกว่า
 มีโอกาสที่จะทราบถึงสภาพปัญหา ความเป็นจริงในสังคมมากกว่า จึงได้ตั้งสมมติฐานไว้
 ดังนี้

สมมติฐานที่ 7 นักศึกษาคณะรัฐประศาสนศาสตร์ และนักศึกษาคณะ
 พัฒนาการ เศรษฐกิจ น่าจะมีทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย มากกว่า นักศึกษา
 คณะบริหารธุรกิจ และคณะ สถิติประยุกต์

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย ของนักศึกษา
 ระดับปริญญาโท กับ สาขาวิชา จะได้แสดงให้เห็นในตารางที่ 18

ตารางที่ 18

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย กับ สาขาวิชา

ทัศนคติทางการเมือง แบบประชาธิปไตย		ร้อยละของนักศึกษาระดับปริญญาโท	
		คณะ รศ. + คณะ พศ.	คณะ บธ. + คณะ สป.
สูง	26 - 33	90.30 (121)	70.45 (93)
กลาง	19 - 25	9.70 (13)	29.55 (39)
ต่ำ	11 - 18	-	-
รวม		100 %	100 %
จำนวน		134	132

ข้อมูลจากตารางที่ 18 แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่ของนักศึกษาคณะรัฐประศาสนศาสตร์ (รศ.) และคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ (พศ.) มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูงมากกว่า นักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ (บธ.) และคณะสถิติประยุกต์ (สป.) คือร้อยละ 90.30 กับ ร้อยละ 70.45 ตามลำดับ สาขาวิชาจึงมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษา ซึ่งตรงกับการศึกษาวิจัยของ สัจจิต บุญบงการ ที่พบว่า นักศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มีความสนใจในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า นักศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคนิค สมมติฐานที่ตั้งไว้จึงเป็นจริง

ความสำคัญในหน้าที่พลเมือง กับสาขาวิชาที่ศึกษา

เพื่อที่จะพิสูจน์ว่า สาขาวิชา มีความสัมพันธ์ กับระดับความสำคัญในหน้าที่พลเมือง เช่นเดียวกันหรือไม่ ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 8 นักศึกษาคณะรัฐประศาสนศาสตร์ และคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ จะมีความสำคัญในหน้าที่พลเมือง มากกว่า นักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ และคณะสถิติประยุกต์

ความสัมพันธ์ระหว่าง ความสำคัญในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาโท กับ สาขาวิชา จะแสดงให้เห็นในตารางที่ 19

ตารางที่ 19

ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองกับ สาขาวิชา

ความสำนึกใน หน้าที่พลเมือง	ร้อยละของนักศึกษาชั้นปริญญาโท	
	คณะ rch. + คณะ พท.	คณะ บธ. + คณะ สป.
สูง 19 - 24	66.42 (89)	60.60 (80)
กลาง 13 - 18	33.58 (45)	39.40 (52)
ต่ำ 8 - 12	-	-
รวม	100 %	100 %
จำนวน	134	132

ข้อมูลจากตารางที่ 19 ชี้ให้เห็นว่า ส่วนใหญ่ของนักศึกษาคณะรัฐประศาสนศาสตร์ และคณะพัฒนาการ เศรษฐกิจ จะมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองในระดับสูงมากกว่านักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ และคณะสถิติประยุกต์ คือ ร้อยละ 66.42 กับ ร้อยละ 60.60 ตามลำดับ แสดงว่า นักศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์ มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง มากกว่า นักศึกษาทางด้านเทคนิค และวิชาชีพ สมมติฐานที่ตั้งไว้ จึง เป็นจริง

กล่าวโดยสรุปก็คือ แม้ว่านักศึกษามีพื้นฐานร่วมกันทางสังคมศาสตร์ ในระดับหนึ่ง แต่จากการที่มีความแตกต่างกันในสาขาวิชาที่ศึกษาที่แต่ละคนคงมีความชำนาญพิเศษจะเป็นผลให้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และความสำนึกในหน้าที่พลเมืองแตกต่างกันไปด้วย

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยกับแนวทางการประกอบอาชีพ¹

ได้กล่าวมาแล้วว่าเป้าหมายในชีวิตของบุคคลแต่ละคนนั้น ย่อมแตกต่างกันไป
เมื่อเป็นเช่นนี้ การเลือกแนวทางการประกอบอาชีพของบุคคลก็ย่อมจะแตกต่างกันไปด้วย
ดังนั้น การเลือกแนวทางการประกอบอาชีพที่แตกต่างกันแล้วจะมีผลทำให้ทัศนคติทางการเมือง
แตกต่างกันไปด้วย เนื่องจาก อาชีพแต่ละอย่างต่างก็มีสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป
อาชีพข้าราชการ น่าจะมีทัศนคติ ค่านิยม ที่แตกต่างไปจากผู้มิได้ประกอบอาชีพรับราชการ
เป็นต้น

เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ ระหว่างแนวทางการประกอบอาชีพ กับทัศนคติทาง
การเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น ผู้วิจัย มีเหตุผลว่า ส่วนใหญ่ของผู้ที่ประกอบอาชีพ
รับราชการนั้น จะมีโอกาสสัมผัสกับอำนาจสิทธิพิเศษ และผลประโยชน์ทั้งภายในและภายนอก
ระบบราชการ มากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพด้านอื่น ๆ ความผูกพันกับอำนาจสิทธิพิเศษ และ
ผลประโยชน์ จะมีส่วนทำให้ผู้ที่เลือกแนวทางประกอบอาชีพรับราชการ มีทัศนคติ แบบ
ประชาธิปไตยน้อยกว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพด้านอื่น ๆ จึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

สมมติฐานที่ 9 นักศึกษาที่เลือกหรือยึดแนวทางประกอบอาชีพรับราชการ จะมี
ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยน้อยกว่า นักศึกษาที่เลือกแนวทางประกอบอาชีพด้าน
อื่น ๆ

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับ
ปริญญาโทกับแนวทางการประกอบอาชีพ จะได้แสดงให้เห็นในตารางที่ 20

¹ แนวทางประกอบอาชีพในที่นี้หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพแล้วในค่านั้น ๆ เช่น
รับราชการ หรือทำงานด้านอื่น ๆ ที่มีใช้ประกอบอาชีพราชการ มิได้หมายความถึง ผู้ที่
ประสงค์จะประกอบอาชีพราชการภายหลังจากที่สำเร็จการศึกษาปริญญาโท.

ตารางที่ 20

ทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย กับแนวทางการประกอบอาชีพ

ทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย		ร้อยละของนักศึกษาชั้นปริญญาโท	
		รับราชการ	อาชีพอื่น ๆ
สูง	26 - 33	81.55 (84)	57.89 (22)
กลาง	19 - 25	18.45 (19)	42.11 (16)
ต่ำ	11 - 18	-	-
ร้อยละ		100	100
จำนวน		103	38

ข้อมูลจากตารางที่ 20 ชี้ให้เห็นว่า ส่วนใหญ่ของนักศึกษาที่เลือกแนวทางประกอบอาชีพราชการ มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย มากกว่า นักศึกษาที่เลือกแนวทางประกอบอาชีพด้านอื่น ๆ คือ ร้อยละ 81.55 กับ ร้อยละ 57.89 ตามลำดับ สมมติฐานที่ตั้งไว้จึงถูกปฏิเสธ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะความแตกต่างกันทางด้านจำนวนประชากรใน 2 กลุ่ม คือ ผู้ที่รับราชการมี 103 คน ส่วนประกอบอาชีพอื่น ๆ 38 คน ทั้งนี้อาจอธิบายว่าการที่ศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์นั้น จะเอื้ออำนวยต่อผู้ที่รับราชการให้มาศึกษา มากกว่า เพราะได้รับสิทธิพิเศษให้มาเรียนเต็มเวลาได้โดยได้รับเงินเดือนเต็ม ส่วนผู้ที่ประกอบอาชีพด้านธุรกิจ เอกชน หรืออาชีพส่วนตัว จะถูกจำกัดโอกาส คือจะมีโอกาสมาศึกษาในสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ค่อนข้างน้อย เพราะเป็นการศึกษาแบบเต็มเวลา (Full time)

ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง กับแนวทางการประกอบอาชีพ

เพื่อที่จะศึกษาว่า แนวทางการประกอบอาชีพ มีความสัมพันธ์กับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษาชั้นปริญญาโทเช่นเดียวกันหรือไม่ ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

สมมติฐานที่ 10 นักศึกษาที่ยึดหรือเลือกแนวทางประกอบอาชีพรับราชการ น่าจะมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่า ผู้ที่เลือกแนวทางประกอบอาชีพด้านอื่น ๆ

ความสัมพันธ์ระหว่าง ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาโท กับแนวทางการประกอบอาชีพ จะแสดงให้เห็นในตารางที่ 21

ตารางที่ 21

ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง กับแนวทางการประกอบอาชีพ

ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง	ร้อยละของนักศึกษาในระดับปริญญาโท		
	รับราชการ	อาชีพอื่น ๆ	
สูง	19 - 24	66.02 (68)	68.42 (26)
กลาง	13 - 18	33.98 (35)	31.58 (12)
ต่ำ	8 - 12	-	-
รวม		100 %	100 %
จำนวน		103	38

ข้อมูลจากตารางที่ 21 ชี้ให้เห็นว่า ระดับความสำคัญในหน้าที่พลเมือง ของ นักศึกษาส่วนใหญ่ในกลุ่มที่เลือกแนวทางประกอบอาชีพราชการ กับอาชีพอื่น ๆ นั้น มีความแตกต่างกันไม่มากนัก คือ มีร้อยละ 66.02 สำหรับผู้ที่เลือกแนวทางประกอบอาชีพ ราชการ กับ ร้อยละ 68.42 สำหรับผู้ที่เลือกแนวประกอบอาชีพด้านอื่น ๆ สมมติฐานที่ ตั้งไว้จึงไม่เป็นจริง แนวทางการประกอบอาชีพจึงไม่มีส่วนสัมพันธ์ต่อความสำคัญในหน้าที่ พลเมือง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอิทธิพลของกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการ เมืองใน ระดับอุดมศึกษา

ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยกับประสบการณ์ในการทำงาน

คำว่า "ประสบการณ์ในการทำงาน" ในที่นี้หมายถึง ระยะเวลาคิดเป็น จำนวนปีที่นักศึกษาแต่ละคน ได้มีประสบการณ์ จากการทำงานมาแล้ว ก่อนที่จะเข้าศึกษา ในระดับปริญญาโท

สถาบันในระดับต่าง ๆ ทางสังคม มีบทบาทอย่างมากในกระบวนการอบรม ก่อผลให้เกิดจิตใจทางการเมือง ไม่ว่า ในระดับโรงเรียน สถานที่ทำงาน ชุมชน และ สื่อมวลชน จึงน่าจะได้ว่ากันว่า สถาบันทางสังคมดังกล่าว โดยเฉพาะ สถานที่ทำงาน จะมีส่วนสัมพันธ์ต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของบุคคล อย่างไร แต่ไหน เพื่อ การค้นหาข้อเท็จจริงดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ระยะเวลาการทำงานของแต่ละบุคคลน่าจะ เป็นตัวปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลในการกำหนด หรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองของบุคคล จึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 11 ยิ่งทำงานนานขึ้น นักศึกษาน่าจะมีทัศนคติทางการเมือง แบบประชาธิปไตยน้อยลง

จากเหตุผลที่ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ประกอบด้วยผู้ที่ประกอบอาชีพราชการ (เปรียบเทียบในส่วนของผู้ที่ทำงานแล้ว) จึงน่าจะมีทัศนคติ และค่านิยมแบบราชการ เช่น ยอมรับนับถือในระบอบอาวุโส และการแบ่งชั้นอำนาจตามลำดับชั้น เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ จึงน่าจะมีทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตยในระดับต่ำ เพราะเหตุที่ว่ามีความผูกพันตนเองกับระบบราชการมานาน ย่อมจะทำให้ถูกกล่อมเกลามาให้มีทัศนคติ ค่านิยมแบบอำนาจนิยมมากขึ้น เพื่อที่จะทดสอบสมมติฐานดังกล่าว ผู้วิจัยได้กำหนดช่วงระยะเวลาในการทำงาน (ประสบการณ์ในการทำงาน) ออกเป็น 6 ช่วง คือ ไม่มีประสบการณ์เลย ได้แก่ผู้ที่จบปริญญาตรีมาแล้ว แต่ไม่เคยทำงานเลย ช่วงที่ 2 - 6 คือ ผู้ที่ทำงานมาแล้ว 1 ปี 2 ปี 3 ปี 4 ปี และ 5 ปี ขึ้นไป

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาระดับปริญญาโท กับประสบการณ์ในการทำงาน มีแสดงไว้ในตารางที่ 22

ตารางที่ 22

ทัศนคติทางการ เมืองแบบประชาธิปไตย กับประสบการณ์ในการทำงาน

ทัศนคติทางการ เมือง แบบประชาธิปไตย	ไม่มี ประสบการณ์	ร้อยละของนักศึกษาระดับปริญญาโท					
		1 ปี	2 ปี	3 ปี	4 ปี	5 ปี ขึ้นไป	
สูง	26 - 33	84.8(106)	92.10(35)	75.86(22)	70.83(17)	55.55(15)	78.26(18)
กลาง	19 - 25	15.2 (19)	7.9 (3)	24.14 (7)	29.17 (7)	44.45(12)	21.74(5)
ต่ำ	11 - 18	-	-	-	-	-	-
รวม	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
จำนวน	125	38	29	24	27	23	

ข้อมูลจากตารางที่ 22 แสดงให้เห็นว่า ร้อยละ 84.8 ของนักศึกษาที่ยังไม่มีประสบการณ์ในการทำงานนั้น จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยค่อนข้างสูง และจะสูงขึ้นไปอีกในกรณีของผู้ที่ทำงานมาแล้ว 1 ปี คือร้อยละ 92.10 แต่เมื่อทำงานไปนานขึ้น คือ 2 ปี 3 ปี 4 ปี ตามลำดับ ร้อยละของนักศึกษาที่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยจะลดลงตามลำดับ คือ ร้อยละ 75.86 ร้อยละ 70.83 และร้อยละ 55.55 อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าสังเกตคือ ร้อยละของนักศึกษาที่ทำงานมาแล้ว 5 ปี ขึ้นไปนั้นจะมีจำนวนสูงขึ้น คือ ร้อยละ 78.26 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า จำนวนประชากรในกลุ่มนี้ ประกอบด้วยผู้ที่มีประสบการณ์มาเกินกว่า 5 ปี รวมอยู่ด้วย จึงทำให้มีผลกระทบต่อกว้างหรืออัตราร้อยละดังกล่าว

อาจกล่าวได้ว่า ประสบการณ์ในการทำงาน จะมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คือ ยิ่งทำงานนานขึ้น ก็จะทำให้ระดับของการมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยลดน้อยลง สมมติฐานที่ตั้งไว้จึงน่าจะเป็นจริง ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะมีการศึกษาวิจัยกันอีก เพื่อหาข้อสรุปที่แน่นอนต่อไป

ความสำคัญในหน้าที่พลเมืองกับประสบการณ์ในการทำงาน

เพื่อที่จะพิสูจน์หาความสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญในหน้าที่พลเมืองกับประสบการณ์ในการทำงานว่าจะมีลักษณะเช่นเดียวกับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หรือไม่ ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ดังนี้

¹ ผลการวิจัยที่มีลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับความสัมพันธ์ระหว่าง ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย กับอายุเช่นกัน (โปรดดูคำอธิบายตารางที่ 16 ประกอบ).

สมมติฐานที่ 12 ยิงทำงานนานขึ้น นักศึกษาน่าจะมีความสำคัญในหน้าที่
พลเมืองน้อยลง

ความสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาโท กับ
ประสบการณ์ในการทำงาน จะแสดงให้เห็นในตารางที่ 23

ตารางที่ 23

ความสำคัญในหน้าที่พลเมือง กับประสบการณ์ในการทำงาน

ความสำคัญใน หน้าที่พลเมือง	ไม่มี ประสบการณ์	ร้อยละของนักศึกษาระดับปริญญาโท				
		1 ปี	2 ปี	3 ปี	4 ปี	5ปีขึ้นไป
สูง 19 - 24	60 (75)	76.31 (29)	62.07 (18)	66.66 (16)	51.85 (14)	78.26(18)
กลาง 13 - 18	40 (50)	23.69 (9)	37.93 (11)	33.34 (8)	48.15 (13)	21.74(5)
ต่ำ 8 - 12	-	-	-	-	-	-
รวม	100 %	100 %	100 %	100%	100 %	100 %
จำนวน	125	38	29	24	27	23

ข้อมูลจากตารางที่ 23 แสดงให้เห็นว่า ร้อยละ 60 ของนักศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์
ในการทำงาน จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูง และ ผู้ที่ทำงานมาแล้ว
1 ปี จะมีถึงร้อยละ 76.31 อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ทำงานมาแล้วมากขึ้น คือ 2 ปี 3 ปี 4 ปี และ
5 ปี นั้น อัตราร้อยละ หรือผลวิจัยที่ได้ดูจะไม่มีความสัมพันธ์ ดังที่ตั้งสมมติฐานไว้ คือ จะมีการ
เพิ่มขึ้น และลดลง อาทิ ผู้ที่ทำงานมาแล้ว 2 ปี กับ 3 ปี จะมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย
เท่านั้น ในกรณีผู้ที่ทำงานมาแล้ว 5 ปีขึ้นไป หรือ ร้อยละ 78.26 ดังนั้น ประสบการณ์ใน

การทำงานจึงไม่มีความสัมพันธ์ กับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองเท่าใดนัก สมมติฐานที่ตั้งไว้จึงไม่เป็นจริง

กล่าวโดยสรุป ประสบการณ์ในการทำงาน มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย คือ ยิ่งทำงานนานขึ้น ก็จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยน้อยลง แต่ทั้งนี้ ประสบการณ์ในการทำงาน มิได้มีอิทธิพลต่อความสำนึกในหน้าที่พลเมืองเท่าใดนัก

ผลจากการศึกษาวิจัยในบทนี้ อาจสรุปได้ว่า นักศึกษาชั้นปริญญาโท มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในระดับสูง และมีทัศนคติทางการเมืองแบบเผด็จการ ในระดับกลางค่อนข้างต่ำ การที่นักศึกษามีทัศนคติทางการเมืองมีลักษณะผสมเช่นนี้ ก่อให้เกิดบุคลิกภาพที่ขัดแย้งกัน ลักษณะดังกล่าว เป็นปรากฏการณ์ธรรมดาในสังคมที่กำลังพัฒนาโดยทั่วไป การที่นักศึกษาระดับปริญญาโทมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับสูงเช่นนี้ เป็นผลมาจากกระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองในสถาบันการศึกษาระดับสูง นอกจากนี้ นักศึกษาชั้นปริญญาโท ยังมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองในระดับสูงอีกด้วย

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาโท กับ เพศ อายุ สาขาวิชา แนวทางการประกอบอาชีพ และประสบการณ์ในการทำงานนั้น อาจสรุปผล ได้ดังนี้

1. นักศึกษาชั้นปริญญาโทเพศชาย จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากกว่า นักศึกษาหญิง
2. ยิ่งนักศึกษามีอายุมากขึ้นก็จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยลดน้อยลง แต่อายุจะไม่มีอิทธิพลต่อระดับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองเท่าใดนัก
3. ความแตกต่างกันในสาขาวิชาที่ศึกษา จะเป็ผลให้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษา แตกต่างกันไปด้วย กล่าวคือ

นักศึกษาด้านสังคมศาสตร์คือนักศึกษาระดับปริญญาตรี และคณะพัฒนาการเศรษฐกิจ จะมีทัศนคติทางการเมือง แบบประชาธิปไตย และระดับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากกว่า นักศึกษาด้านเทคนิคและวิชาชีพ คือ นักศึกษาระดับบริหารธุรกิจ และคณะสถิติประยุกต์

4. ความแตกต่างกันในแนวทางการประกอบอาชีพ มีผลต่อความแตกต่างกันของทัศนคติทางการเมือง จากการวิจัยได้พบว่า นักศึกษาที่เลือกแนวทางประกอบอาชีพรับราชการ (มีอาชีพรับราชการ) มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่า นักศึกษาที่เลือกแนวทางประกอบอาชีพด้านอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ทัศนคติทางการเมืองการประกอบอาชีพนี้ จะมีอิทธิพลต่อความแตกต่างกันของความสำนึกในหน้าที่พลเมืองเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

5. ประสบการณ์ในการทำงานที่มากขึ้น จะมีผลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ นักศึกษายังมีประสบการณ์ในการทำงานเพิ่มมากขึ้น ก็จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยน้อยลง อย่างไรก็ตาม ทัศนคติทางการเมืองการประกอบอาชีพนี้ ไม่มีผลต่อความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักศึกษาเท่าใดนัก

อนึ่ง ผลการศึกษารวบรวมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ อายุ และประสบการณ์ในการทำงานนั้น มีข้อที่น่าสนใจ คือ กรณีที่นักศึกษามีอายุถึงช่วง 27 ปี ขึ้น รวมทั้งกรณีนักศึกษามีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 5 ปี ขึ้นไป จากการวิจัยได้พบว่า ระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาจะเพิ่มขึ้น ลักษณะเช่นนี้ ในความเห็นของผู้วิจัยนั้นอาจเป็นเพราะประชากรในกลุ่มนี้ มีลักษณะเป็นประชากรแบบหลากหลาย คือมีจำนวนอายุที่แตกต่างกัน คือ 27 ปี ขึ้นไป ระยะเวลาในการทำงานที่แตกต่างกัน คือมีประสบการณ์ตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป การที่นำมารวมนั้นอาจจะมีผลกระทบต่อผลการวิจัยได้ไม่มากนัก จึงน่าจะได้มีการศึกษาและวิจัยต่อไป เพื่อหาข้อสรุปที่ชัดเจนขึ้น